ಪ್ರತಿಬಿಂಬ

PRATIBIMBA –Multidisciplinary Kannada Research Journal of IIMRD
ISSN: 2582-2284
Vol-7 Issue-6, May – June 2026, Pp. 1-10
©*IIMRD*, Mysuru
IIMRD JOURNALS
www.iimrd.com

ಕೆಳಸ್ಥರದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ' ಒಂದು ಅವಲೋಕನ.

ಮಧುಸೂಧನ್.ಸಿ[1] ಮತ್ತು ಡಾ.ಎಸ್.ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ[2]
[1]ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, [2]ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು
ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧವು 'ಕೆಳಸ್ತರದ' ಅಥವಾ 'ಸಬಾಲ್ಟರ್ನ್' (Subaltern) ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಇತಿಹಾಸ ರಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಗಣ್ಯ ವರ್ಗದ (Elite) ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದರೆ, ಸಬಾಲ್ಟರ್ನ್ ಅಧ್ಯಯನಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಗಳು, ಪ್ರತಿರೋಧ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮರುಚಿಂತನೆಗೆ ಒಳಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮದೇ ಸಮಾಜದೊಳಗಿನ ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ಶೋಷಣೆಯ ವಿರುದ್ಧವೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದು ಕೆಳಸ್ಥರದ ಜನರ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಆಚರಣೆಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಅಸ್ಮಿತೆಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ವಿಶಾಲ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಮಿಳಿತಗೊಂಡವು ಅಥವಾ ಘರ್ಷಿಸಿದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಣಜಿತ್ ಗುಹಾ, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರ ಪಾಂಡೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಸಬಾಲ್ಟರ್ನ್ ಇತಿಹಾಸಕಾರರ ಚಿಂತನೆಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಸಬಲೀಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ಮರುಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಇಲ್ಲಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಗಡಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಅದು ಸಮಾಜದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮನುಷ್ಯನ ಅಸ್ಮಿತೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುವುದನ್ನು ಈ ಪ್ರಬಂಧವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): *ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ, ಸಬಾಲ್ಟರ್ನ್, ಕೆಳಸ್ತರ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಜಕಾರಣ, ಪ್ರತಿರೋಧ.*

ಪೀಠಿಕೆ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೇರುಗಳ ಮೂಲಕ ಅಳವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಯಲ್ಲದೆ, ಶೋಷಿತ ವರ್ಗಗಳ "ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಹೋರಾಟ"ವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಳಸ್ಥರಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ವಿವಿಧ

Please cite this article as: ಮಧುಸೂಧನ್.ಸಿ ಮತ್ತು ಎಸ್.ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ. (2026). ಕೆಳಸ್ಥರದ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ' ಒಂದು ಅವಲೋಕನ. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: *ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಐಐಎಂಆರ್‌ಡಿ, 7(6). ಪು.ಸಂ.* 1–10

ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬಹುದು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಲೇಖನವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಒಂದು "ಬೌದ್ಧಿಕ ಆಮದು" ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೆಳಸ್ಥರಗಳ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಆಳದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ತರಗಳಿಂದ ಚಿಗುರೊಡೆದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಭೂಪಟದ ಗಡಿಯಲ್ಲ, ಅದು ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಗಳ, ತುಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಮತ್ತು ಮೂಕವಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧ್ವನಿಗಳ ಒಕ್ಕೂಟವಾಗಿದೆ.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಶ್ರೇಣೀಕರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ಕೆಳಸ್ತರಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಆಂತರಿಕ ಮತ್ತು ಬಾಹ್ಯ ಶೋಷಣೆಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ದ್ವಿಮುಖ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಬಾಹ್ಯ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸ್ಥಳೀಯ ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಣೀಕೃತ ಸಮಾಜವು ಆಂತರಿಕ ಶತ್ರುವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಪಾಲಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬಿಳಿಯರು ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ತಮ್ಮದೇ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವುದು.

ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಪುಲೆ ಮತ್ತು ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಂತಹ ಚಿಂತಕರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು "ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ"ದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಸಮಾಜದ ಕೆಳಹಂತದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಮಾನ ಅವಕಾಶ ಸಿಗದ ಹೊರತು ಆ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ, ದಲಿತ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಹೋರಾಟಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಒಳಗೆ ಒಂದು "ಸಮಾನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ" ಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವು. ಇದು ಮೇಲ್ವರ್ಗದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯಎಗೆ ಸವಾಲೊಡ್ಡುತ್ತಾ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೇರುಗಳು ಮತ್ತು ಜಾನಪದೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ಗಣ್ಯರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಉದಾರೀಕರಣದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಳಸ್ತರಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ದೇಶಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪಾಠಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದಲ್ಲ, ಬದಲಾಗಿ ಲಾವಣಿ, ಗೀಗಿ ಪದ ಮತ್ತು ಬಯಲಾಟಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಲೆನಾಡು ಮತ್ತು ಬಯಲು ಸೀಮೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಪ್ರತಿರೋಧವು ಅವರ ಸ್ಥಳೀಯ ದೈವಗಳ ಆರಾಧನೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ ಅಥವಾ ಹಲಗಲಿ ಬೇಡರ ಹೋರಾಟಗಳು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶ ಹೊಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವು ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಪವಿತ್ರ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಾಪಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು "ಮಣ್ಣಿನ ಮಗ" ಎಂಬ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಜಾನಪದ ವೀರರನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಯಕರನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಮೂಲಕ ಕೆಳಸ್ತರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮರುಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡವು.

ಆರ್ಥಿಕ ಅಸ್ಮಿತೆ ಮತ್ತು ರೈತಾಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ

ಕೆಳಸ್ತರಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಆಡಳಿತವು ಭಾರತದ ಕೃಷಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ಕಂದಾಯದ ಭಾರ ಮತ್ತು ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ನಲುಗಿದ ರೈತರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂದರೆ 'ಭೂಮಿಯ ವಿಮೋಚನೆ'. ಹಾಗಾಗಿ ರೈತ ಚಳುವಳಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು. ಆದರೆ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಥವಾ ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಕಾರ್ಯಸೂಚಿಗಾಗಿ ಕಾಯಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರೈತರು ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಕಂದಾಯ ನಿರಾಕರಣೆ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದರು. ಈ 'ರೈತಾಪಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ'ಯು ಗಣ್ಯರ ಸಂಧಾನ ರಾಜಕಾರಣಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ನೇರವಾದ, ತೀವ್ರವಾದ ಮತ್ತು ತಳಮಟ್ಟದ ಪ್ರತಿರೋಧವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂಬುದು ರೈತನ ನೇಗಿಲು ಮತ್ತು ಅವನು ಬೆಳೆಯುವ ಬೆಳೆಯ ಹಕ್ಕಿನ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಧರಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಬುಡಕಟ್ಟು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಅರಣ್ಯದ ಅಸ್ಮಿತೆ

ಬುಡಕಟ್ಟು ಅಥವಾ ಆದಿವಾಸಿ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಅವರ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಪರಿಸರದ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕಾಡುಗಳನ್ನು 'ಸರ್ಕಾರಿ ಆಸ್ತಿ' ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದಾಗ, ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಮೇಲಿನ ಆಕ್ರಮಣ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದರು. ಬಿರ್ಸಾ ಮುಂಡಾ ನೇತೃತ್ವದ ಮಹಾದಂಗೆ(ಉಲ್ಗುಲನ್) ಅಥವಾ ಸಿಧು–ಕನ್ಹೂ ನೇತೃತ್ವದ ಸಂತಾಲ ದಂಗೆಗಳು ಕೆಳಸ್ತರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಉಗ್ರ ರೂಪಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿವೆ. ಇವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂದರೆ ಜಲ, ಜಮೀನು ಮತ್ತು ಜಂಗಲ್ (ನೀರು, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಕಾಡು) ಈ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪರಮೋಚ್ಚ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರು.

ಇದು ಆಧುನಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರ–ರಾಜ್ಯದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ, ಆದರೆ ಹೆಚ್ಚು ತಳಹಂತದ ಮತ್ತು ಸಾವಯವವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೂ ಸಬಾಲ್ಟರನ್ ಅಧ್ಯಯನಗಳಲ್ಲಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರ ಈ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು "ಪ್ರತಿ–ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ" ಅಥವ "ಪರ್ಯಾಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ" ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.12

ಲಿಂಗತ್ವ ಆಯಾಮ: ಕೆಳಹಂತದ ಮಹಿಳೆಯರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಹಂತದ ಮಹಿಳೆಯರ ಪಾತ್ರವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೌಣವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆಳಸ್ತರಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೊಡುಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆಳವಾದುದು. ಗಣ್ಯ ವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳುವುದೇ ದೊಡ್ಡ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಕೆಳವರ್ಗದ ಮಹಿಳೆಯರು ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ದೇವದಾಸಿ ಪದ್ದತಿಯ ವಿರುದ್ದದ ಹೋರಾಟ ಅಥವಾ ಅಬಕಾರಿ ವಿರೋಧಿ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಮಹಿಳೆಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದರು. ಅವರ

ಪಾಲಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರೆ ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಎರಡರಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ಇವರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಒಂದು ಬಹುವಚನದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ. ಇದು ಗಣ್ಯರು ಬರೆದ ಇತಿಹಾಸದಂತೆ ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲ, ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಾಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮರ, ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮ, ಆರ್ಥಿಕತೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗತ್ವದ ವಿವಿಧ ಆಯಾಮಗಳ ಮೂಲಕ ಕೆಳಹಂತದ ಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಮರುನಿರ್ವಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಈ ಕೆಳಸ್ತರಗಳ ರಾಷ್ಟೀಯತೆಯ ಬೇರುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ ನೋಡದೆ, ಅದನ್ನು ಸಮಾಜದ ತಳಹಂತದ ಚಲನಶೀಲತೆಯಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವುದು ಇಂದಿನ ಕಾಲದ ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ರಾಜಕೀಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿ, ಗಡಿ ಮತ್ತು ಧ್ವಜದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಆದರೆ 'ಸಭಾಲ್ಟರನ್' ಅಥವಾ ಕೆಳಸ್ತರದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಅದು ಕೇವಲ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿ ಉಳಿಯದೆ, ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳ ಆತ್ಮಗೌರವ ಮತ್ತು ವಿಮೋಚನೆಯ ಹಾದಿಯಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಆಧುನಿಕ ಇತಿಹಾಸದ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಯುತ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಇತಿಹಾಸ ರಚನಾ ಶಾಸ್ತ್ರವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗಣ್ಯರ, ವಿದ್ಯಾವಂತರ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಬೌದ್ಧಿಕ ಚಳುವಳಿಯೆಂದು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಸಮಾಜದ ಕೆಳಹಂತದಲ್ಲಿರುವ ರೈತರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು, ದಲಿತರು ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಿದೆ. ಕೆಳಸ್ತರ ಅಧ್ಯಯನ ಅಥವಾ ಸಭಾಲ್ಟರನ್ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಒಂದು 'ಏಕಶಿಲೆ'ಯಂತೆ ನೋಡದೆ, ಅದರ ಒಳಗಿರುವ ಹತ್ತಾರು ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಗಣ್ಯ ಮಾದರಿಯು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಸಾಹತುಶಾಹಿಯಿಂದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಗಣ್ಯರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವುದನ್ನೇ ಪ್ರಮುಖ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎನ್ನುವುದು ಕೇವಲ ವಿದೇಶಿ ಆಡಳಿತಗಾರರ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಅದು ಸ್ಥಳೀಯ ಜಮೀನ್ದಾರರ ಶೋಷಣೆ, ಲೇವಾದೇವಿದಾರರ ಸಾಲದ ಸುಳಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವ ಮಾರ್ಗವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಮುದಯಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೀತಿ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಂತಹ ನಾಯಕರು ನೀಡಿದ ಕರೆಗಳನ್ನು ಈ ಜನರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಎಂಬ ಪದವು ಗಣ್ಯರಿಗೆ ರಾಜಕೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಹಳ್ಳಿಯ ರೈತನಿಗೆ ಅದು ಕಂದಾಯದ ರದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕು ಎಂದಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಸ್ತರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ಪ್ರತಿರೋಧದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯಿಂದ ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ಸಭೆ–ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನ ಸಂಘರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು.

ಬುಡಕಟ್ಟು ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಾಡು ಮತ್ತು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದನ್ನೇ ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅರಣ್ಯ ಕಾಯ್ದೆಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಅವರ ಬಂಡಾಯವು ಕೇವಲ ಆರ್ಥಿಕ ಹೋರಾಟವಾಗಿರದೆ, ತಮ್ಮ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಬದ್ಧತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಭೌಗೋಳಿಕ ಗಡಿಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮುದಾಯದ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಒಕ್ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿತ್ತು.

ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಕೆಳಸ್ತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ಗಣ್ಯರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳೀಯ ದೈವಗಳು, ಪುರಾಣಗಳು ಮತ್ತು ಲಾವಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೂರು ಚೆನ್ನಮ್ಮ ಅಥವಾ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣನಂತಹ ವೀರರ ಕಥೆಗಳು ಲಾವಣಿಗಳ ಮೂಲಕ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ತಲುಪಿದವು. ಈ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅಧಿಕೃತ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಬೀಜವನ್ನು ಬಿತ್ತಿತು. ಇದು 'ಬಾಹ್ಯ' ಶತ್ರುವಿನ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟದ ಜೊತೆಗೆ 'ಆಂತರಿಕ' ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸುವ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ರಾಜಕೀಯವಾಗಿತ್ತು.

ದಲಿತ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತ ವರ್ಗಗಳ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರಂತಹ ಚಿಂತಕರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಕೇವಲ ಭೂಭಾಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ಗೌರವದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜೀವಂತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಡೆಯುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಾರ್ಥಕವಲ್ಲ ಎಂಬ ಅವರ ನಿಲುವು, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮವನ್ನು ನೀಡಿತು. ಅಂದರೆ, ಕೆಳಸ್ತರದ ಅಧ್ಯಯನವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಒಂದು ಸಮಾನತೆಯ ಆಧಾರರ ಮೇಲೆ ಮರುರಚಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತದೆ. ದೇಶದೊಳಗಿನ ಆಂತರಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯದ ಹೊರತು ಬಾಹ್ಯ ಸ್ವಾಂತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಈ ವರ್ಗದ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಭಾಷೆಯು ಈ ಕೆಳಸ್ತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಉಪಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದ ಜನಸಮುದಾಯವು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಣಕಿಸಿತು. ಭಾಷೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಂವಹನದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿರದೇ, ಸಂಘಟನೆಯ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. ಅಧಿಕಾರದ ಕೇಂದ್ರಗಳು ದೂರದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಸ್ಪಂದನವು ಹಳ್ಳಿಯ ಕಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ, ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಕೆಳಹಂತದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇತಿಹಾಸದ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯರ ಹೆಸರುಗಳು ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರೆ, ಕೆಳಸ್ತರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು 'ಮೌನ'ವಾಗಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ.

ರೈತರು ನಡೆಸಿದ ತೆರಿಗೆ ನಿರಾಕರಣೆ ಚಳುವಳಿಗಳು, ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮುಷ್ಕರಗಳು ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಿಳೆಯರು ಪಿಕೇಟಿಂಗ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ರೀತಿ– ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿದ ಅನಾಮಧೇಯ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಇತಿಹಾಸಕಾರ ರಣಜಿತ್ ಗುಹ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ, "ಸಭಾಲ್ಬರನ್ ರಾಜಕೀಯವು ಗಣ್ಯರ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನಂತರವಾಗಿ ಸದಾ ಕ್ರಿಯಾಶಿಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರವೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಕಲ್ಪಿತ ಸಮುದಾಯವಲ್ಲ ಅದು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಶೋಷಿತರ ಬದುಕಿನ ಆಶೋತ್ತರಗಳ ಪ್ರತಿಫಲನವಾಗಿದೆ."ಎಂದಿದ್ದಾರೆ

ತೀರ್ಮಾನವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಒಂದು ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರಿಗೆ ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಘನತೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಸ್ಮಿತೆಯ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಸ್ತರ ಅಧ್ಯಯನವು ಇತಿಹಾಸದ ಈ ಮರೆತುಹೋದ ಪುಟಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಮೂಲಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾನವೀಯ ಮತ್ತು ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ನಮಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರದ ಉಳಿವು ಮತ್ತು ಏಳಿಗೆಯು ಅದರ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಳಹಂತದ ಮನುಷ್ಯನ ವಿಮೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ ಎಂಬುದೇ ಈ ಅಧ್ಯಯನದ ಸಾರಾಂಶವಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಒಂದು ಭೌಗೋಳಿಕ ಗಡಿಯಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು 'ಕಲ್ಪಿತ ಸಮುದಾಯ' ಆದರೆ, ಚರಿತ್ರೆಯ ಪುಟಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ಹಾಕಿದಾಗ ನಮಗೆ ಕಾಣುವುದು 'ಅಧಿಕೃತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ'ಯ ಚೌಕಟ್ಟು. ಈ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಮಾಜದ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರು ಮತ್ತು ಅಕ್ಷರಸ್ಥ ಗಣ್ಯರು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ, "ರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರ ಪಾತ್ರವೇನು? ಮತ್ತು "ಅವರು ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದರು?" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಸಂಶೋಧನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೆಳಸ್ತರದ ಚಳುವಳಿಗಳು ತಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಗೆಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇವುಗಳೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ನಿಜವಾದ 'ಬೇರುಗಳು' ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅಧಿಕಾರವು ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಭಾರತದ ಗಣ್ಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಯಿತೇ ಹೊರತು, ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ಚಿಂತಕರು (ಉದಾ: ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಟ್ಯಾಗೋರ್) ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದರು.

ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚೌಕಟ್ಟು: ಗಣ್ಯರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ/ ಕೆಳಸ್ತರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಉದಯವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಉದಯದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ, ರಣಜಿತ್ ಗುಹಾ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂತೆ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ರೀತಿಯ ರಾಜಕೀಯ ಧಾರೆಗಳಿದ್ದವು.

ಗಣ್ಯರ ರಾಜಕಾರಣ: ಇದು ಸಂವಿಧಾನಾತ್ಮಕ ಹೋರಾಟ, ಮಾತುಕತೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರದ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿತ್ತು.

ಕೆಳಸ್ತರದ ರಾಜಕಾರಣ: ಇದು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ, ರೈತರ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನರ ನೇರ ಪ್ರತಿರೋಧವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರಿಗೆ 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬ್ರಿಟಿಷರು ದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಬದುಕಿನ ಮೇಲೆ ಸವಾರಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಮೀನ್ದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ. ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರು ಮತ್ತು ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವುದಾಗಿತ್ತು. ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಒಂದು 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬಿಡುಗಡೆ'ಯ ಹಾದಿಯಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದ ಪುಸ್ತಕಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಕೇವಲ ದೊಡ್ಡ ನಾಯಕರು, ಬೌದ್ಧಿಕ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳ ಸಾಧನೆ ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ, ರಣಜಿತ್ ಗುಹಾ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ 'ಕೆಳಸ್ತರದ ಅಧ್ಯಯನ' ತಂಡವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತದೆ. ರೈತರು, ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗದವರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಲಿಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ತಮ್ಮ ದೈನಂದಿನ ಅಸ್ತಿತ್ವ, ಭೂಮಿ ಮತ್ತು ಘನತೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದರು. ಅವರ ಈ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರತಿರೋಧಗಳೇ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದವು. ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ 'ಗಣ್ಯರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ'ಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಗಣ್ಯರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರ ಹಸ್ತಾಂತರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಕೆಳಸ್ತರದವರಿಗೆ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆಯುವುದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ವಸಾಹತು ಶಾಹಿ ವಿರೋಧಿ ಹೋರಾಟ ಮತ್ತು ಕೆಳಸ್ತರದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧ:

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುವ ಮೊದಲೇ ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿರೋದ ತೋರಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿ ಬುಡಕಟ್ಟು ದಂಗೆಗಳಾದ ಸಂತಾಲರ ದಂಗೆ, ಮುಂಡಾ ಚಳುವಳಿಗಳು ಕೇವಲ ಭೂಮಿಗಾಗಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲ; ಅವು ತಮ್ಮ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನಡೆಸಿದ 'ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ' ಪ್ರತಿರೋಧಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಜಾನಪದದ ಪಾತ್ರವು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟದ ಲಾವಣಿಗಳು, ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು, ಕೆಳಸ್ತರದವರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿದವು. ಇಲ್ಲಿ 'ಭಾರತ ಮಾತೆ'ಯ ಕಲ್ಪನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ದೈವಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆವಾಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಮರುಕಲ್ಪನೆ:

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದುದು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, "ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ಕೇವಲ ಭೂಭಾಗವಲ್ಲ, ಅದು ಜನರ ನಡುವಿನ ಸಹಬಾಳ್ವೆಯ ಮನೋಭಾವ": ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿ ಇರುವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ 'ರಾಷ್ಟ್ರ' ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಯಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ಅಪಾಯವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅವರು ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ದೊರೆಯದ ಹೊರತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಅವರ ವಾದವಾಗಿತ್ತು. ಇದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು 'ಒಳಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯ' ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಕರೆದರೂ, ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಗಳು ಈ "ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನ" ಹಿಂದೆ ಅಡಗಿರುವ ಅಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದವು. ಗಾಂಧೀಜಿವರ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಹರಿಜನೋದ್ಧಾರ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮೇಲೆ ಕೇಂದ್ರಿಕರಿಸಿದರೆ, ಡಾ.ಬಿ.ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ದಲಿತರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜಕೀಯ ಅಸ್ಮಿತೆ ಬೇಕೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ, ಜಾತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ದಲಿತರಿಗೆ ಬ್ರಿಟಿಷರಿಂದ ಸ್ವಾತ್ರಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಲದು, ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಬೇಕಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಸ್ಮಿತೆಯ ಒಳಗೇ ಒಂದು 'ಪರ್ಯಾಯ ಅಸ್ಮಿತೆ'ಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡವು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು 'ದೇಶ ಮೊದಲು' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ದಲಿತ ಚಳುವಳಿಗಳು 'ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮೊದಲು' ಎಂದು ವಾದಿಸಿದವು. ಇದು ಇಂದಿಗೂ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.21

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂದರ್ಭ: ದೇಶಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧ:

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಅಸ್ಮಿತೆಯಾಗಿ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯು ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾಗಿರದೆ, ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರ

ಭಾಷಿಕ ಹಕ್ಕಿನ ಹೋರಾಟವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಮುಂದುವರೆದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿರೋಧವನ್ನು ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗೀಗಿ ಪದಗಳು, ತತ್ವಪದಗಳು ಮತ್ತು ಲಾವಣಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಕೆಳಸ್ತರದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೇ ಅಣಕಿಸಿದವು. ಇದು 'ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ'ಯ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರೂಪ.

ಪಾರ್ಥ ಚಟರ್ಜಿ ಮತ್ತು 'ಪರಕೀಯ' ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ಪಾರ್ಥ ಚಟರ್ಜಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಕೇವಲ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ನಕಲಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಚಟರ್ಜಿ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿರ್ಗಮನದ ಹಂತ: ಇಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತರ್ಕವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಂತ್ರದ ಹಂತ : ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು (ರೈತರು, ಕೆಳವರ್ಗದವರು) ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತರ್ಕದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರತಿರೋಧವಾಗಿದೆ.

ಆಗಮನದ ಹಂತ: ಇದು ಜವಾಹರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಅವರ ಕಾಲ, ಇಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಒಂದು ಆಧುನಿಕ 'ರಾಷ್ಟ್ರ–ರಾಜ್ಯ'ವಾಗಿ ರೂಪಾಂತರಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ (ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಆಡಳಿತ) ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದರೂ, ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ (ಧರ್ಮ, ಕುಟುಂಬ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ) ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಸ್ಮಿತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.22

ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ:

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು 'ಭಾರತ ಮಾತೆ' ಎಂದು ಗೌರವಿಸಿದರೂ, ನಿಜವಾದ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮೌನವಾಗಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯನ್ನು ಮನೆಯ ಒಳಗಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರಕ್ಷಕಿ (ಲಕ್ಷ್ಮೀ) ಎಂದು ಬಿಂಬಿಸಲಾಯಿತು. ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತು (ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭಾವ) ಕಲುಷಿತವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಹಿಳೆಯು ಮನೆಯನ್ನು 'ಶುದ್ಧ'ವಾಗಿಡಬೇಕು ಎಂಬ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿತ್ತು.

ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು, ಅರುಣಾ ಅಸಫ್ ಆಲಿ ಮುಂತಾದವರು ಬೀದಿಗೆ ಇಳಿದು ಹೋರಾಡಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು, ಅರುಣಾ ಅಸಫ್ ಆಲಿ ಮುಂತಾದವರು ಬೀದಿಗೆ ಇಳಿದು ಹೋರಾಡಿದಾಗ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಬೆರೆತವು. ಆದರೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಮಹಿಳೆಯರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಗೌಣಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಪಿತೃಪ್ರಧಾನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀವಾದಿ ಚಿಂತಕರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಪುರುಷ ಪ್ರಧಾನ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಎಂದು ಟೀಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗಡಿ ಮತ್ತು ಭದ್ರತೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸ್ವಾಯತತ್ತೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲಾಗುತ್ತದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಕೇವಲ ಒಂದು ಮೇಲ್ಮುಖ ಚಲನೆಯಲ್ಲ ಬದಲಿಗೆ ಅದು ಕೆಳಸ್ತರದ ಅನೇಕ ಅಸ್ಮಿತೆಗಳ (ದಲಿತ, ಮಹಿಳೆ, ಬುಡಕಟ್ಟು) ನಡುವಿನ ಸಂಘರ್ಷ ಮತ್ತು ಸಮನ್ವಯದ ಫಲಿತಾಂಶ ಎಂದು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬಹುದು.

ಸಮಕಾಲಿನ ಸವಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳಸ್ತರ: ಇಂದಿನ ಜಾಗತೀಕರಣದ ಯುಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಮತ್ತೆ 'ಏಕರೂಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಹೇರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, ಕೆಳಸ್ತರದ ಸಮುದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಳೀಯ ಆಚರಣೆಗಳು, ಅಂಚಿನ ಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಈ 'ಬೃಹತ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ'ಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧವು ಈಗ ಡಿಜಿಟಲ್ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು ಮತ್ತು ದಲಿತ–ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಹೊಸ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಒಂದು ಸ್ಥಿರವಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲ, ಅದು ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿರೋಧದ ಮೂಲಕ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಾ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಕೆಳಸ್ತರದ ಜನರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆ ಎಂದರೆ ಕೇವಲ ಬಾವುಟ ಹಾರಿಸುವುದಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದುಕುವುದು. ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪ್ರತಿರೋಧವೇ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಜೀವಂತವಾಗಿರಿಸಿದೆ. ಇಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಜಾಗತೀಕರಣದ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೆಳಸ್ತರದ ದೃಷ್ಟಿಕೋನದಿಂದ ನೋಡುವುದಾದರೆ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯು ಕೇವಲ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಘೋಷಣೆಯಾಗದೆ, ಸಮಾಜದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಸಾಧನವಾಗಬೇಕು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಪ್ರಣಿರಾಜ್, ಕೆ. (2011). ಆಂಟೋನಿಯೋ ಗ್ರಾಂಶಿ, ಅಭಿನವ ಪ್ರಕಾಶನ, ವಿಜಯನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು.

- ಪ.ಗು. ಹಳಕಟ್ಟಿ ವಚನ ಧರ್ಮಸಾರ, ಶಿವಾನುಭವ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಧಾರವಾಡ.
- ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ. (2005), ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮುಖಾಮುಖಿ, ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ.
- ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಎಂ.ಎಂ. (1994). ಮಾರ್ಗ 1. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ
- ಕರ್ನಾಟಕ ಪರಂಪರೆ (ಸಂ–3) ಮಧ್ಯಕಾಲ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಕಾಲ (ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಿಂದ ಈಚಿನವರೆಗೆ) ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು.
- ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ' 'ಬೆವರು ನನ್ನ ದೇವರು' ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ–06, ಅಂಕಣ ಬರಹ–02, ಅಭಿರುಚಿ ಪ್ರಕಾಶನ, ಸರಸ್ವತಿಪುರ, ಮೈಸೂರು–09.
- ರಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ.,(2004),ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪಲ್ಲವ ಪ್ರಕಾಶನ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ.
- ರೆಹಮತ್ ತರೀಕೆರೆ.,(2012), ಕರ್ನಾಟಕ ರೈತ ಚಳುವಳಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ.
- ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ, ಕುಂ. (2010). ನೆಲ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಗದಗ: ಲಡಾಯಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ತರೀಕೆರೆ, ರ. (2014). ಪ್ರತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಹೆಗ್ಗೋಡು: ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ವಿವೇಕ ರೈ, ಬಿ.ಎ. (1985). ಭೂತಾರಾಧನೆ: ಒಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ. ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ.
- Ranajit Guha. (1997). Dominance Without Hegemony. Cambridge: Harvard University Press
- Debi Chatterjee. (2004). Up Against Caste: Comparative Study of Ambedkar and Periyar. Jaipur: Rawat Publications.